

RAZVOJ PRAVILA O MEĐUNARODNOJ NADLEŽNOSTI ZA POTROŠAČKE UGOVORE U HRVATSKOME MEĐUNARODNOM PRIVATNOM PRAVU

Vrbljanac, Danijela

Source / Izvornik: **Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske, 2021, XII, 289 - 303**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

<https://doi.org/10.32984/gapzh.12.1.14>

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:118:649727>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-07**

PRAVI

Pravni fakultet Faculty of Law

Sveučilište u Rijeci
University of Rijeka

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Law](#)
[- Repository University of Rijeka, Faculty of Law](#)

uniri DIGITALNA
KNJIŽNICA

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

dr. sc. Danijela Vrbljanac*

RAZVOJ PRAVILA O MEĐUNARODNOJ NADLEŽNOSTI ZA POTROŠAČKE UGOVORE U HRVATSKOME MEĐUNARODNOM PRIVATNOM PRAVU

U radu se daje prikaz uređenja pravila o međunarodnoj nadležnosti primjenjivima na potrošačke ugovore u hrvatskome međunarodnom privatnom pravu, počevši od Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima (ZRSZ), preko uređaba Bruxelles I i Bruxelles I bis pa do najrecentnijeg Zakona o međunarodnom privatnom pravu (ZMPP). U ZRSZ-u nije postojala posebna odredba o međunarodnoj nadležnosti za potrošačke ugovore pa su ti ugovori bili podvrgnuti odredbama o općoj međunarodnoj nadležnosti i posebnoj međunarodnoj nadležnosti za ugovore. Ulaskom Republike Hrvatske u članstvo Europske unije hrvatski sudovi postali su obvezni primjenjivati Uredbu Bruxelles I kao izravno primjenjiv izvor pravila o međunarodnoj nadležnosti u građanskim i trgovačkim stvarima. Zahvaljujući Uredbi Bruxelles I, koja je u međuvremenu preinačena u Uredbu Bruxelles I bis, prvi su put potrošači na hrvatskom sudu dobili zaštitu u smislu povoljnijih postupovnih odredaba o međunarodnoj nadležnosti. Personalno polje primjene Uredbe Bruxelles I, kao i Uredbe Bruxelles I bis koja ju je zamijenila, uređeno je na način da se uredbe primjenjuju kada tuženik ima domicil u EU-u. Uredbom Bruxelles I bis položaj potrošača dodatno je ojačan proširenjem polja primjene odjeljka o potrošačkim ugovorima i na slučajeve kada tuženi trgovac ima domicil izvan EU-a. U siječnju 2019. godine na snagu je stupio ZMPP čije se odredbe o nadležnosti primjenjuju podredno, odnosno kada nije primjenjiva neka od uređaba europskoga međunarodnog privatnog prava. U članku 46., stavku 2. ZMPP-a hrvatski je zakonodavac proširio primjenu određenih odredaba Uredbe Bruxelles I bis i na situacije kada tuženik ima u smislu te uredbe domicil u državi koja nije članica EU-a. U radu će se analizirati opisani zakonodavni razvoj i njegov utjecaj na zaštitu potrošača u Hrvatskoj.

Ključne riječi: europsko pravo, međunarodna nadležnost, međunarodno privatno pravo, potrošački ugovori, zaštita slabijih strana

* Dr. sc. Danijela Vrbljanac, docentica na Katedri za međunarodno i europsko privatno pravo Pravnog fakulteta u Rijeci (Assistant Professor at Department of International and European Private Law, University of Rijeka, Faculty of Law.); e-adresa: dvrbljanac@pravri.hr
ORCID ID: orcid.org/0000-0002-1118-5384

1. UVOD

Pojam potrošača, a samim time i potrošačkih ugovora, nema jedinstvenu definiciju u europskome privatnom pravu. Različite direktive, kao izvori prava zaštite potrošača, definiraju potrošača na različit način. No, sve se te definicije mogu svesti na zajednički nazivnik koji se sastoji od dvaju elemenata: personalnog i funkcionalnog. Naime, da bi jedna strana pravnog odnosa bila kvalificirana kao potrošač, potrebno je da bude riječ o fizičkoj osobi koja djeluje izvan svoje poslovne i profesionalne djelatnosti.¹ Zaštita potrošača na razini EU-a može se promatrati kao sustav koji počiva na trima stupovima – materijalnim pravilima, pravilima o međunarodnoj nadležnosti te pravilima o mjerodavnom pravu. Cilj je ovog rada prikazati razvoj pravila o međunarodnoj nadležnosti u hrvatskome međunarodnom privatnom pravu kako bi se usporedio položaj potrošača u različitim etapama razvoja. U radu se analiziraju odredbe o međunarodnoj nadležnosti primjenjive u sporovima proizišlim iz potrošačkih ugovora kronološkim slijedom. Analiza uključuje odredbe Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima (dalje u tekstu: ZRSZ)², a zatim i odredbe Uredbe Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (dalje u tekstu: Uredba Bruxelles I)³ zahvaljujući kojoj su se na hrvatskim sudovima prvi put potrošači mogli oslanjati na pravila o međunarodnoj nadležnosti kreirana za potrošačke ugovore. Nadalje se ističu osnovne izmjene koje su nastupile stupanjem na snagu Uredbe (EU) br. 1215/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2012. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (dalje u tekstu: Uredba Bruxelles I *bis*)⁴ koja je zamijenila Uredbu Bruxelles I. U zadnjem je dijelu dan osvrt na odredbe Zakona o međunarodnom privatnom pravu⁵ koji je zamijenio odredbe ZRSZ-a koji je na snazi bio od osamostaljenja RH u neizmijenjenom obliku.

2. ZAKON O RJEŠAVANJU SUKOBIA ZAKONA

Prvi je izvor pravila međunarodnoga privatnog prava, pa tako i onih o međunarodnoj nadležnosti u RH, ZRSZ. ZRSZ donesen je 1982. godine, a na snazi je bio od 1. siječnja 1983. Godine 1991. sukcesijom je preuzet od SFRJ-a te je na snazi bio do 29. siječnja 2019. godine. ZRSZ nije sadržavao posebna pravila međunarodne nadležnosti

¹ Vidi *Mišćenić* 2019, 253–255.

² Zakon o rješavanju sukoba zakona u propisima drugih zemalja u određenim odnosima, Sl. I. SFRJ, br. 9/79, 20/90; NN, br. 53/91, 88/01.

³ Uredba Bruxelles I, SL L 12, 16. 1. 2001., 1–23.

⁴ Uredba Bruxelles I *bis*, SL L 351, 20. 12. 2012., 1–32.

⁵ Zakon o međunarodnom privatnom pravu, NN, br. 101/17.

za potrošačke ugovore, što je razumljivo s obzirom na vrijeme njegova donošenja i činjenicu da njegove odredbe gotovo uopće nisu mijenjane do trenutka stavljanja izvan snage. Naime, razvoj prava zaštite potrošača, barem onaj sustavniji i konzistentniji, vezuje se uz potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između RH i Europskih zajednica.⁶

Odsutnost posebnih pravila o međunarodnoj nadležnosti za potrošačke ugovore značila je da se, uz odredbu o općoj međunarodnoj nadležnosti, na navedene ugovore primjenjuju pravila o međunarodnoj nadležnosti koja su bila predviđena za ugovore.⁷ Prema odredbi o općoj međunarodnoj nadležnosti iz članka 46. ZRSZ-a, nadležnost suda RH postoji ako tuženik ima prebivalište odnosno sjedište u RH u skladu s načelom *actor sequitur forum rei*. Boravište tuženika moglo je poslužiti kao temelj određivanja nadležnosti suda RH u dvama slučajevima, odnosno ako tuženik nema prebivalište u RH ili bilo kojoj drugoj državi, ili ako su obje stranke državljani RH, a tuženik ima boravište u RH. Ako je pak u parnici bilo više tuženika sa svojstvom materijalnih suparničara, nadležnost suda RH postojala je u odnosu na sve tuženike ako je jedan od njih imao prebivalište odnosno sjedište u RH.

Odredbe o posebnoj međunarodnoj nadležnosti za ugovore bile su sadržane u člancima 54. i 55. ZRSZ-a. Odredba članka 54. sadržavala je pravilo o međunarodnoj nadležnosti za imovinskopravne odnose, pa je polje primjene te odredbe obuhvaćalo i širi krug pravnih odnosa od ugovornih. Odredba je sadržavala ukupno tri alternativna kriterija za nadležnost suda RH, odnosno imovinu tuženika na području RH, predmet koji se tužbom traži na području RH te konačno obvezu koja je nastala za vrijeme boravka tuženika u RH. Što se tiče kriterija imovine tuženika na području RH, pojam imovine obuhvaćao je pokretnine, nekretnine, potraživanja ili neko drugo imovinsko pravo. Imovinskopravni zahtjev nije morao biti u vrijednosnom razmjeru s tom imovinom niti se morao odnositi na imovinu koja se nalazi u RH. Upravo je iz toga proizlazila neprimjerenost tog kriterija nadležnosti i rizik od zlouporabe koji se uz njega vezivao.⁸ U kontekstu potrošačkih odnosa hrvatski se sud mogao oglašiti nadležnim na temelju tog kriterija kada je imovina trgovca ili potrošača, ovisno o tome tko je bio tuženik, bila smještena na području RH. S obzirom na neopravdano ekstenzivno tumačenje tog kriterija, obje su strane potrošačkog ugovora bile izložene tomu da budu tužene u RH iako spor nije imao usku vezu s RH. Promatrano s aspekta potrošača s prebivalištem u RH, taj im je kriterij otvarao mogućnost pokrenuti postupak protiv stranog trgovca na sudu svog prebivališta ako se u RH nalazila imovina trgovca. S druge strane, to je pravilo moglo biti problematično za potrošače iz inozemstva koji su na temelju njega mogli biti tuženi na sudu RH.

⁶ Miščenić 2013, 145–146.

⁷ Vidi Sikirić u: Tomljenović, Kunda (ur.) 2012, 72; Čikara 2010, 492; Tepeš 2005, 71.

⁸ Dika u: Knežević, Stojanović (ur.) 1991, 199.

Kod kriterija predmeta koji se tužbom traži zastupan je stav da je riječ o pravilu koje treba usko tumačiti, odnosno da pojam „predmet“ treba shvatiti kao pokretninu.⁹ U odnosu na potrošačke ugovore, taj je kriterij nadležnosti bio relevantan za sporove proizišle iz potrošačke kupoprodaje, i to predmete u kojima je tužbeni zahtjev bio usmjeren na predaju stvari koju je potrošač kupio. Na taj se kriterij nadležnosti moglo oslanjati, primjerice, u predmetima materijalnog nedostatka¹⁰ ako je tužbeni zahtjev glasio na predaju druge stvari bez nedostatka.

Prema zadnjem kriteriju predviđenom člankom 54., hrvatski je sud mogao biti nadležan ako je na području RH nastala obveza za vrijeme boravka tuženika u RH. Time su obuhvaćene situacije u kojima su obveze nastale za vrijeme boravka fizičke osobe u RH, ali i predstavnika, odnosno zastupnika pravne osobe u RH. Prema tome, u potrošačkim odnosima taj je kriterij nadležnosti bio primjenjiv u slučajevima u kojima su potrošač i trgovac, od kojih jedna strana ili obje imaju prebivalište u inozemstvu, sklopili ugovor u RH.

Članak 54. ZRSZ-a preslikava kriterije nadležnosti sadržane u stavcima 1. i 2. članka 58. Zakona o parničnom postupku (ZPP).¹¹ Članak 58. ZPP-a odredba je o nadležnosti za osobe koje nemaju općemjesnu nadležnost u RH. U stavku 3. članka 58. propisan je i dodatni kriterij nadležnosti prema kojemu se za osobe koje nemaju općemjesnu nadležnost u Republici Hrvatskoj, za obveze koje treba ispuniti u RH, tužba može podnijeti sudu na čijem području tu obvezu treba ispuniti. U vezi s primjenjivosti tog kriterija, uz ostale navedene u članku 54. ZRSZ-a, vodile su se polemike.¹² Odredbu članka 58., stavka 3. ZPP-a moguće je promatrati na dva načina. Prvi je shvaćanje te odredbe kao pravila o mjesnoj nadležnosti. U tom slučaju odgovor na dvojbu treba potražiti u članku 27. ZPP-a koji navodi da odredbe zakona o mjesnoj nadležnosti suda u RH mogu služiti kao kriteriji nadležnosti u sporovima s međunarodnim elementom samo ako u zakonu ili međunarodnom ugovoru nema izričite odredbe o nadležnosti suda u RH za određenu vrstu sporova. Budući da tom uvjetu nije udovoljeno zbog postojanja članaka 54. i 55. ZRSZ-a, nema mjesta primjeni kriterija nadležnosti iz članka 58., stavka 3. ZPP-a. Prednost je tog stajališta ograničenje prekomjernog dometa te odredbe. Drugi način uključuje poimanje članka 58., stavka 3. ZPP-a kao odredbe o međunarodnoj nadležnosti za koji se čini da je prevladavajući u hrvatskoj doktrini.¹³ U skladu s tim stajalištem, članak 58., stavak 3. pravilo je o međunarodnoj nadležnosti s obzirom na to da se odnosi na tuženike koji nemaju opće-

⁹ Dika u: *Knežević, Stojanović* (ur.) 1991, 199.

¹⁰ O materijalnom nedostatku vidi *Petrić* u: *Mišćenić* (ur.) 2021, 22–91.

¹¹ Zakon o parničnom postupku, Sl. l. SFRJ, br. 4/77, 36/77, 36/80, 6/80, 69/82, 43/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 35/91; NN br. 53/91, 91/92, 112/99, 129/00, 88/01, 117/03, 88/05, 2/07, 96/08, 84/08, 123/08, 57/11, 25/13, 89/14, 70/19.

¹² Dika u: *Knežević, Stojanović* (ur.) 1991, 200–201. Vidi i *Sikirić* 2012, 60.

¹³ *Tomljenović* 1998, 104. *Babić* u: *Tomljenović et al.*, 2009, 111, 22. *Tepeš* 2005, 71; *Sikirić* 2012, 72.

mjesnu nadležnost u Hrvatskoj pa članak 27. ZPP-a ne isključuje njezinu primjenu. Odredba članka 58., stavka 3. ZPP-a tumačena je na način da obuhvaća ugovorne i izvanugovorne obveze, no potrebno je da je riječ o obvezi na kojoj se temelji tužbeni zahtjev. Također se ističe da se članak 58., stavak 3. može koristiti, ne samo u slučajevima u kojima obveza nije izvršena kako bi sugeriralo slovo odredbe već i u situacijama u kojima je došlo do djelomičnog ispunjenja ili ispunjenja s materijalnim nedostatkom.¹⁴ Ako se slijedi stajalište o pravilu međunarodne nadležnosti, u kontekstu potrošačkih sporova, ta je odredba bila primjenjiva kada je riječ o trgovcima s prebivalištem ili sjedištem u inozemstvu koji su dostavili ili trebali dostaviti robu u RH, odnosno pružili ili trebali pružiti uslugu u RH.

Članak 55. ZRSZ-a također je bio predviđen ne samo za ugovore, već obveznopravne odnose općenito, no najčešće se ipak koristio kao osnova za utemeljivanje nadležnosti za ugovorne odnose. Prema toj odredbi, u sporovima protiv fizičke i pravne osobe koja ima sjedište u inozemstvu za obveze koje su nastale u RH ili koje se moraju izvršiti na teritoriju RH nadležnost suda RH postoji ako ta osoba ima na teritoriju Republike Hrvatske svoje predstavništvo ili zastupništvo ili ako je u RH sjedište tvrtke kojoj je povjereno obavljanje njezinih poslova. Budući da je za primjenu te odredbe bilo potrebno da stranka sa sjedištem u inozemstvu ima predstavništvo ili zastupništvo u RH, bila je primjenjiva kod onih potrošačkih ugovora kod kojih je trgovac imao predstavništvo ili zastupništvo u RH, a sklopio je ugovor s potrošačem u RH ili je ugovor potrebno izvršiti u RH.

Uz navedene odredbe bilo je bitno i pravilo o prorogaciji nadležnosti iz članka 49. ZRSZ-a. Prema toj je odredbi strankama bilo dopušteno sporazumjeti se o nadležnosti stranog suda ako je barem jedna od njih strani državljanin ili pravna osoba sa sjedištem u inozemstvu, a nije propisana isključiva nadležnost suda RH. Slično tomu, nadležnost hrvatskog suda mogla je biti ugovorena pod uvjetom da je jedna od stranaka državljanin RH ili pravna osoba sa sjedištem u RH. Takvo ograničenje stranačke autonomije kritizirano je u doktrini. Naime, ako sud RH može biti nadležan u slučaju spora koji uključuje strane državljane, a tuženik ima u RH prebivalište, nije opravdano zašto se u istim okolnostima ne bi mogla prorogirati nadležnost suda RH.¹⁵ Mogućnost prešutne prorogacije¹⁶, odnosno situacije kada tuženik daje pristanak na nadležnost podnošenjem odgovora na tužbu ili prigovora na platni nalog, a nije osporio nadležnost ili se upustio u raspravu, bila je propisana člankom 50. ZRSZ-a.

¹⁴ Babić 2009, 112–117.

¹⁵ Vuković, Kunštek 2005, 74.

¹⁶ O prešutnoj prorogaciji vidi Dika 2012, 224–225.

3. UREDBA BRUXELLES I I UREDBA BRUXELLES I BIS

Stupanjem RH u članstvo Europske unije 1. srpnja 2013. hrvatski su sudovi postali obvezni izravno primjenjivati Uredbu Bruxelles I kao dio europske stečevine. Uredba Bruxelles I jedan je od najvažnijih izvora pravila o međunarodnoj nadležnosti u građanskim i trgovačkim stvarima na razini EU-a. Na temelju načela nadređenosti europskog prava odredbe Uredbe Bruxelles I, počevši s danom pristupanja EU-u, na hrvatskim sudovima imale su prednost pred domaćim odredbama o međunarodnoj nadležnosti. Od 10. siječnja 2015. Uredbu Bruxelles I zamijenila je Uredba Bruxelles I *bis*, a izmjene su zahvatile i odredbe primjenjive u sporovima proizišlim iz potrošačkih ugovora. Primjena Uredbi Bruxelles I i Bruxelles I *bis* ograničena je, u načelu, na tuženike koji imaju domicil¹⁷ na području EU-a.¹⁸

Hijerarhijski je najviše pravilo u Uredbi Bruxelles I i Bruxelles I *bis*¹⁹ primjenjivo u potrošačkim ugovorima pravilo o prešutnoj prorogaciji. Prema tom pravilu propisanim u članku 24. Uredbe Bruxelles I i članku 26. Uredbe Bruxelles I *bis*, sud države članice čija nadležnost ne proizlazi iz ostalih odredaba može se oglasiti nadležnim na temelju tuženikova upuštanja u postupak, pod uvjetom da se tuženik nije upustio u postupak kako bi osporio nadležnost suda. Dok je još Uredba Bruxelles I bila na snazi, Sud EU-a imao je mogućnost protumačiti odnos odredbe o prešutnoj prorogaciji i odjeljka o potrošačkim ugovorima. Naime, u predmetu *ČPP Vienna Insurance Group*²⁰ Sud EU-a uspostavio je pravilo da kada je tuženik slabija strana, što uključuje i potrošače, a postupak je pokrenut na sudu koji ne bi bio nadležan na temelju zaštitnih odredaba Uredbe Bruxelles I²¹, nacionalni sud ima dužnost upozoriti tuženika na mogućnost osporavanja nadležnosti suda i posljedice neosporavanja. Ta je dužnost nacionalnog suda uvedena kako bi ublažila posljedice činjenice da je odredba o pre-

¹⁷ Domicil se u skladu s čl. 62. Uredbe Bruxelles I *bis* (prethodno čl. 59. Uredbe Bruxelles I) određuje za fizičke osobe u skladu s pravom države članice za koju se utvrđuje ima li osoba ondje domicil, dok je za pravne osobe domicil autonomno definiran u čl. 63. Uredbe Bruxelles I *bis* (prethodno čl. 60. Uredbe Bruxelles I).

¹⁸ U Prijedlogu uredbe Bruxelles I *bis* bilo je proširenje odredaba o nadležnosti i na tuženike s domicilom izvan EU-a. Vidi The Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (Recast), Brussels, 14.12.2010., COM(2010) 748 final, 14. 12. 2010., 8. U konačnici takav prijedlog nije prihvaćen. Više o tome vidi u *Hausmann*, u: *Pocar et al.* 2012, 25–27. Od tako određena personalnog polja primjene Uredbe postoje iznimke. Više o tome vidi u *Lith* u: *Dickinson, Lein* (eds.) 2015, 124–126.

¹⁹ O hijerarhiji odredaba o međunarodnoj nadležnosti u uredbama Bruxelles I i Bruxelles I *bis* vidi *Calster* 2016, 71–72.

²⁰ Presuda od 20. svibnja 2010., C-111/09, *ČPP Vienna Insurance Group*, EU:C:2010:290.

²¹ Zaštitne odredbe u Uredbi Bruxelles I i Uredbi Bruxelles I *bis* sadržane su u odjeljcima 3., 4. i 5. To su odredbe koje se odnose na međunarodnu nadležnost za ugovore o osiguranju, potrošačke ugovore i pojedinačne ugovore o radu, a koje karakterizira činjenica da je jedna od stranaka u tim ugovorima slabija (ugovaratelj osiguranja, osiguranik, korisnik osiguranja, potrošač i radnik). Vidi, primjerice, *Lazić* u: *Lazić, Stuij* 2017, 51–70.

šutnoj prorogaciji hijerarhijski nadređena zaštitnim odredbama, zbog čega može doći do derogacije nadležnosti sudova država članica koji bi bili nadležni na temelju zaštitnih odredbi. Donošenje Uredbe Bruxelles I *bis* europski je zakonodavac iskoristio za uključivanje te dužnosti suda u samo pravilo o prešutnoj prorogaciji, stavak 2. članka 26. Uredbe Bruxelles I *bis*. U odnosu na pravilo iz ZRSZ-a koje nije propisivalo nikakvo ograničenje, time je Uredbom Bruxelles I i Bruxelles I *bis* osnažen položaj potrošača na hrvatskim sudovima.

Sljedeće po redu pravilo primjenjivo u potrošačkim sporovima sadržano je u odjeljku 4. Uredbe Bruxelles I i Uredbe Bruxelles I *bis*. Naime, s ciljem vraćanja ravnoteže u odnos između trgovca i potrošača na razini pravila o međunarodnoj nadležnosti, europski je zakonodavac potrošačke ugovore izdvojio u poseban odjeljak.²² Najprije treba istaknuti da neće svaki potrošački ugovor potpasti pod odjeljak 4. Da bi potrošački ugovor bio pokriven tim odjeljkom, potrebno je da ga je sklopio potrošač u svrhu koja se može smatrati da je izvan njegove profesionalne ili gospodarske djelatnosti. Uz to mora biti ispunjena jedna od sljedećih pretpostavki: mora biti riječ o ugovoru o kupoprodaji robe s obročnom otplatom cijene, ili ugovoru o zajmu s obročnom otplatom, ili o ugovoru o bilo kakvu drugom obliku kredita sklopljenom za financiranje prodaje robe, ili o ugovoru sklopljenom s osobom koja obavlja trgovačku ili profesionalnu djelatnost u državi članici u kojoj potrošač ima domicil, ili trgovac mora usmjeravati ili obavljati djelatnost u državi članici potrošačeva domicila, a ugovor ulazi u okvir te djelatnosti.²³ Dodatno je u praksi Suda EU-a razvijeno tumačenje prema kojemu mora doći do preuzimanja međuovisnih i recipročnih obveza između stranaka da bi odredbe o potrošačkom ugovoru bile primjenjive.²⁴ Ako nisu ispunjene navedene pretpostavke, na ugovor se ne može primijeniti odjeljak 4., već se primjenjuju odredbe o općoj međunarodnoj nadležnosti i posebnoj međunarodnoj nadležnosti za ugovore. No, ako su navedene pretpostavke ispunjene, onda je primjena odredaba o općoj i posebnoj međunarodnoj nadležnosti isključena jer su hijerarhijski podređene odjeljku 4.²⁵

²² Mankowski, Nielsen u: Magnus, Mankowski (eds.) 2016, 443–444.

²³ Čl. 15., st. 1. Uredbe Bruxelles I i čl. 17., st. 1. Uredbe Bruxelles I *bis*. U Konvenciji o nadležnosti i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima iz 1968. godine (Briselska konvencija, SL C 27, 26. 1. 1998., 1–33), potrošački je ugovor bio drukčije definiran prije izmjena Konvencijom o pristupanju iz 1978. Dok su prve dvije alternativne pretpostavke u članku 13. odgovarale današnjim točkama (a) i (b) čl. 17., st. 1. Uredbe Bruxelles I *bis*, umjesto točke (c) bilo je predviđeno da je u državi prebivališta potrošača zaključenju ugovora prethodio poseban poziv upućen potrošaču ili oglašavanje i potrošač je u toj državi poduzeo korake potrebne za sklapanje ugovora.

²⁴ Presuda od 11. srpnja 2002., *Gabriel*, C-96/00, EU:C:2002:436.

²⁵ Čl. 2. i 5., st. 1. Uredbe Bruxelles I i čl. 4. i 7., st. 1. Uredbe Bruxelles I *bis*. Osim iz strukture uredbi, taj slijed primjene između odredaba o međunarodnoj nadležnosti za potrošačke ugovore i ugovore koji nisu potrošački proizlazi i iz prakse Suda EU-a u presudi od 20. siječnja 2005. u predmetu *Engler*, C-27/02, EU:C:2005:33.

Ako je određen odnos pokriven odjeljkom 4., tada se pravilo o međunarodnoj nadležnosti razlikuje ovisno o tome pojavljuje li se potrošač u ulozi tužitelja ili tuženika. Ako je potrošač tužitelj, on ima mogućnost izbora hoće li pokrenuti postupak na sudu države članice svog domicila ili države članice u kojoj se nalazi domicil trgovca. S druge strane, ako je potrošač tuženik, trgovac može postupak pokrenuti samo na sudu države članice u kojoj potrošač ima domicil. Uz to, propisano je da prethodna pravila ne utječu na pravo podizanja protutužbe na sudu na kojem teče prvotni postupak.²⁶ Odredba o protutužbi stoga će biti relevantna u onim situacijama u kojima je potrošač odlučio pokrenuti postupak na sudu u državi članici domicila trgovca, a trgovac na istom sudu odluči podignuti protutužbu. Što se tiče trgovaca s domicilom izvan EU-a, oni mogu biti tuženi na temelju odredaba Uredbe, pod uvjetom da imaju podružnicu, predstavništvo ili poslovnu jedinicu u nekoj od država članica te da je spor proizišao iz djelovanja te podružnice, predstavništva ili poslovne jedinice. U tom se slučaju smatra da je domicil trgovca u onoj državi članici gdje se nalazi podružnica, predstavništvo ili poslovna jedinica.²⁷ *Ratio* te odredbe leži u činjenici da trgovac koji posluje na području EU-a mora očekivati i da može biti tužen na području EU-a. Uredba Bruxelles I *bis* uvela je važnu novinu koja se odnosi na situacije u kojima trgovac ima domicil izvan EU-a, a ne ulazi u spomenutu iznimku vezanu uz podružnicu, predstavništvo i poslovnu jedinicu. Naime, prema toj novini, trgovce s domicilom izvan EU-a mogu tužiti potrošači na temelju Uredbe, i to na sudu države članice domicila potrošača.²⁸

Prema primjenjivim pravilima iz ZRSZ-a, potrošač nije imao mogućnost tužiti drugu ugovornu stranu na sudu svog domicila (*forum actoris*) osim ako kriterij nadležnosti iz članka 54. ili 55. ZRSZ-a nije vodio nadležnosti suda potrošačeva domicila. Također, trgovcu kao snažnijoj strani tog odnosa nije bila propisana dužnost pokrenuti postupak na sudu domicila potrošača. Potencijalna je negativna strana takvih zaštitnih odredbi eliminiranje određenih kriterija nadležnosti koji su bili dostupni prema ZRSZ-u kao što je mjesto nastanka obveze (*forum contractus*) ili izvršenja obveze (*locus solutionis*), a koja mogu voditi nadležnosti hrvatskog suda kada potrošač nema prebivalište u RH, ali ima određenu vezu s RH, primjerice, jer boravi na teritoriju RH.

U potrošačkim je ugovorima predviđena i mogućnost izričite prorogacije, odnosno izbora nadležnog suda ili sudova za rješavanje sporova koji su nastali ili mogu nastati u vezi s određenim pravnim odnosom. Dok je prema Uredbi Bruxelles I bilo propisano da je barem jedna od stranaka morala imati domicil na području EU-a da bi došlo do valjane prorogacije suda neke države članice, Uredbom Bruxelles I *bis* taj je

²⁶ Čl. 16., st. 3. Uredbe Bruxelles I i čl. 18., st. 3. Uredbe Bruxelles I *bis*.

²⁷ Čl. 15., st. 2. Uredbe Bruxelles I i čl. 17., st. 2. Uredbe Bruxelles I *bis*.

²⁸ Čl. 18., st. 1. Uredbe Bruxelles I *bis*. O potrošačkim ugovorima vidi više Vrbljanac u: Bottis et al. 2015, 726–734.

zahtjev ukinut, pa više nije potrebno da ijedna od stranaka ima domicil u nekoj državi članici. Dok je dio odredbe o formalnoj valjanosti sporazuma o nadležnosti ostao nepromijenjen, Uredbom Bruxelles I bis uvedeno je pravilo prema kojemu je materijalna valjanost sporazuma podvrgnuta pravu države članice čiji je sud izabran.²⁹ Do stupanja na snagu Uredbe Bruxelles I bis, u nedostatku tog dijela odredbe, materijalna valjanost u dijelu država članica bila je podvrgnuta *lex fori*, dok je u drugom dijelu bila podvrgnuta *lex causae*.³⁰ Uz pretpostavke propisane odredbom o izričitoj prorogaciji, koja je primjenjiva u svim pravnim odnosima u kojima je strankama dopušten odabir nadležnog suda, u potrošačkim je odnosima potrebno ispunjenje dodatne pretpostavke. Naime, potrebno je da je sporazum o nadležnosti sklopljen nakon nastanka spora ili da omogućuje potrošaču pokretanje postupka na sudu različitom od suda koji je naveden u tom odjeljku ili da je sklopljen između potrošača i druge ugovorne strane, a oboje u vrijeme sklapanja ugovora ima domicil ili uobičajeno boravište u istoj državi članici i kojim se prenosi nadležnost na sudove te države članice, pod uvjetom da taj sporazum nije suprotan pravu te države članice.³¹ ZRSZ nije poznao slično ograničenje u funkciji zaštite slabije strane u predmetima potrošačkih ugovora. Mogućnost sklapanja sporazuma o nadležnom sudu unosi potrebnu fleksibilnost u uređenje pravila o međunarodnoj nadležnosti za potrošačke ugovore koju obilježava rigidnost s ciljem zaštite potrošača.

Konačno treba spomenuti i kontrolu primjene pravila o međunarodnoj nadležnosti u potrošačkim sporovima preko odredaba o priznanju i ovrsi. Naime, u Uredbi Bruxelles I kao jedan od razloga za odbijanje priznanja i ovrhe predviđena je situacija u kojoj se sud države članice podrijetla oglasio nadležnim suprotno pravilima o međunarodnoj nadležnosti za potrošačke ugovore.³² Uredbom Bruxelles I bis taj je razlog za odbijanje priznanja i ovrhe preuzet, s time da ga je europski zakonodavac dodatno ograničio samo na situacije kada se potrošač pojavljuje u ulozi tuženika.³³ Budući da nije predviđao posebna pravila međunarodne nadležnosti za potrošačke odnose, ZRSZ nije poznao ni kontrolu indirektna nadležnosti u potrošačkim odnosima.³⁴

²⁹ Čl. 23. Uredbe Bruxelles I i čl. 25. Uredbe Bruxelles I bis.

³⁰ Hess et al. 2007, 159.

³¹ Čl. 17. Uredbe Bruxelles I i čl. 19. Uredbe Bruxelles I bis. Više o izričitoj i prešutnoj prorogaciji vidi Kunda u: Miščenić (ur.) 2021, 527–529.

³² Čl. 35., st. 1. Uredbe Bruxelles I. Osim kod potrošačkih ugovora, nepoštivanje pravila o međunarodnoj nadležnosti za ugovore o osiguranju te pravila o isključivoj nadležnosti također je bilo predviđeno kao razlog za odbijanje priznanja i ovrhe.

³³ Čl. 45., st. 1., t. (e) (i) Uredbe Bruxelles I bis. Taj razlog za odbijanje priznanja i ovrhe odnosi se i na nepoštivanje odredbi o međunarodnoj nadležnosti za ugovore o osiguranju te pravila isključive nadležnosti, ali i ugovora o radu, koji nisu bili navedeni u čl. 35., st. 1. Uredbe Bruxelles I.

³⁴ Kontrola indirektna nadležnosti bila je ograničena na predmete za koje je bila predviđena isključiva nadležnost suda RH. Vidi čl. 89. ZRSZ-a.

4. ZAKON O MEĐUNARODNOM PRIVATNOM PRAVU

Zakon o međunarodnom privatnom pravu stupio je na snagu 29. siječnja 2019. godine i zamijenio ZRSZ. U odredbi članka 46., stavka 1. stoji da se u građanskim i trgovačkim stvarima nadležnost suda Republike Hrvatske određuje primjenom Uredbe Bruxelles I *bis*. Svrha je takve odredbe edukativna, odnosno ona stoji u službi informiranja tijela primjene o izvoru koji treba primijeniti³⁵ jer prednost primjene Uredbe ionako slijedi iz načela nadređenosti prava EU-a. ZMPP ne sadržava odredbe o međunarodnoj nadležnosti za građanske i trgovačke stvari za predmete koji izlaze iz okvira polja primjene Uredbe Bruxelles I *bis*, već se hrvatski zakonodavac opredijelio za proširenje primjene odredaba Uredbe Bruxelles I *bis* i na slučajeve koji ne bi bili pokriveni samom Uredbom zbog toga što tuženik ima domicil izvan EU-a.³⁶ Odredba članka 46., stavka 2. ZMPP-a tako navodi da se nadležnost suda Republike Hrvatske određuje primjenom odredbi odjeljaka 2. i 3. poglavlja II. Uredbe Bruxelles I *bis* i kada tuženik ima u smislu te uredbe prebivalište u državi koja nije članica Europske unije. U doktrini se te odredbe nazivaju proširujuće upućujućim odredbama s obzirom na nomotehnički pristup zakonodavca u uređenju odnosa između nacionalnog i supranacionalnog izvora prava.³⁷ Odjeljak 2. poglavlja II., spomenut u članku 46., stavku 2. ZMPP-a, odnosi se na odredbe o posebnoj nadležnosti, dok se odjeljak 3. poglavlja II. odnosi na ugovore o osiguranju. Odjeljak 4. Uredbe Bruxelles I *bis*, koji se odnosi na potrošačke ugovore, izostavljen je iz članka 46., stavka 2. ZMPP-a jer je samom Uredbom Bruxelles I *bis* omogućeno potrošačima, oslanjajući se na odredbe Uredbe, tužiti trgovca s domicilom izvan EU-a u državi članici potrošačeva domicila. Jedina situacija koja ostaje nepokrivena zbog neuključivanja odjeljka 4. Uredbe u članak 46., stavak 2. ZMPP-a situacija je u kojoj trgovac s domicilom u EU-u pokreće postupak protiv potrošača s domicilom izvan EU-a. No, u tom slučaju ionako, prema odredbama Uredbe, trgovac ne može takva potrošača tužiti na sudu svog domicila pa je izostavljanje odjeljka 4. iz članka 46., stavka 2. ZMPP-a logično.

Prema članku 80. Nacrta prijedloga ZMPP-a³⁸, odredbe članaka 27. i 58., stavka 3. ZPP-a kao i odredbe članka 47., stavka 2. i članka 49. trebale su prestati vrijediti, ali u konačnom tekstu zakona do toga nije došlo. Posljedica je toga činjenica da, ako

³⁵ Kunda u: Barbić, Sikirić (ur.) 2020, 30. Vidi i Hoško 2019, dostupno na <http://zakonitost.s11.novena-web.info/hr/izdanja/?izdanje=1&clanak=206> (14. 3. 2021.).

³⁶ Za takav se pristup opredijelio i talijanski zakonodavac u čl. 3., st. 2. talijanskog Zakona o međunarodnom privatnom pravu. Vidi Bonomi, Ballarino u: Basedow et al. (eds.) 2017, 2209. U nekim državama članicama nacionalna se pravila o međunarodnoj nadležnosti temelje na onima iz Uredbe pa se postiže sličan učinak. Vidi Nuyts 2007, 19, i Dickinson u: Basedow et al. (eds.) 2017, 2617.

³⁷ Kunda 2020, 33.

³⁸ Nacrt prijedloga Zakona o međunarodnom privatnom pravu, dostupno na <https://vlada.gov.hr/UserDocImages/2016/Sjednice/2017/04%20travanj/33%20sjednica%20VRH/33%20-%208.pdf> (25. 5. 2021.).

se odredba članka 58., stavka 3. ZMPP-a okarakterizira kao pravilo o međunarodnoj nadležnosti, primjenjuje se čak i nakon stupanja na snagu ZMPP-a. Time bi se, uz kriterije nadležnosti iz Uredbe Bruxelles I *bis*, hrvatski sud mogao oglasiti nadležnim na temelju članka 58., stavka 3. ZPP-a u odnosu na tuženika koji ima prebivalište ili sjedište u državi koja nije država članica EU-a, a obvezu treba ispuniti na području EU-a. No, u potrošačkim odnosima, kao što je navedeno, jedina situacija koja izlazi izvan okvira Uredbe Bruxelles I *bis* ona je koja uključuje trgovca s domicilom u EU-u koji pokreće postupak protiv potrošača s domicilom izvan EU-a. Prema tome, u potrošačkim odnosima hrvatski bi se sud mogao oglasiti nadležnim na temelju članka 58., stavka 3. ZPP-a jedino u slučaju u kojem je trgovac s prebivalištem, odnosno sjedištem u RH pokrenuo na hrvatskom sudu postupak protiv potrošača s domicilom izvan EU-a. U potrošačkim će odnosima biti riječ o postupku pokrenutom protiv potrošača radi isplate. U tom je slučaju potrebno da je, prema pravu mjerodavnom za ugovor³⁹, mjesto ispunjenja plaćanja RH jer je prihvaćeno stajalište da bi primjena *legis fori* za utvrđivanje mjesta ispunjenja obveze bila suprotna svrsi članka 58., stavka 3. ZPP-a.⁴⁰

ZMPP-om je u sustav priznanja i ovrhe uvedena kontrola indirektne nadležnosti kod ugovora sklopljenih sa slabijom stranom, uključujući potrošačke ugovore. Tom je odredbom propisano da će se odbiti priznanje strane sudske odluke ako je sud svoju nadležnost utemeljio protivno odredbama poglavlja II., odjeljaka 3., 4. i 5. Uredbe iz članka 46., stavka 1. toga zakona.⁴¹ Odredbe o priznanju i ovrsi ZMPP-a primjenjuju se kada je u RH potrebno priznati odluku suda države koja nije članica EU-a, a ne postoji konvencija koja propisuje pretpostavke za priznanje i ovrhu odluke države podrijetla. U tom smislu kontrola uvedena ZMPP-om ima veći domašaj od one predviđene Uredbom Bruxelles I *bis* jer sankcionira odluke donesene u državama čiji pravni sustavi možda ne poznaju protektivne nadležnosti.

³⁹ Hrvatski će sud mjerodavno pravo za sve ugovore sklopljene od datuma pristupanja EU-u, odnosno 1. 7. 2013., odrediti na temelju Uredbe (EZ) br. 593/2008 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. lipnja 2008. o pravu koje se primjenjuje na ugovorne obveze (Rim I), SL L 177, 4. 7. 2008., 6–16, jer je RH postala država članica EU-a nakon datuma početka primjene Uredbe Rim I koja se primjenjuje od 17. prosinca 2009.

⁴⁰ *Babić* 2009, 112–117. Isto načelo određivanja mjesta ispunjenja obveze vrijedi u okviru odredbe čl. 7., st. 1., t. (a) Uredbe Bruxelles I *bis* koja kao kriterij nadležnosti za ugovore koji nisu kupoprodaja ili pružanje usluga određuje mjesto ispunjenja sporne obveze. Mjesto ispunjenja sporne obveze u skladu s praksom Suda EU-a treba utvrditi prema odredbama mjerodavnog prava. Vidi presudu od 6. listopada 1976., C-12/76, *Industrie tessili italiana v Dunlop AG*, EU:C:1976:133.

⁴¹ Čl. 69., st. 3. ZMPP-a.

5. ZAKLJUČAK

Pravo zaštite potrošača područje je koje se u RH razvilo zahvaljujući europskom *acquisu* i pod njegovim utjecajem. Odredbe o međunarodnoj nadležnosti za potrošačke ugovore nisu iznimka. Naime, ZRSZ, kao izvor pravila međunarodnoga privatnog prava, datira iz 1982. godine i RH preuzela ga je od SFRJ-a. Primjenjivao se do početka 2019. godine, i to gotovo bez ikakvih izmjena pa ne začuđuje činjenica da nije sadržavao posebne odredbe o međunarodnoj nadležnosti za potrošačke ugovore. U nedostatku posebnih odredaba hrvatski su sudovi nadležnost temeljili na odredbama primjenjivima u ugovornim odnosima. Stupanjem u članstvo EU-a, odredbe Uredbe Bruxelles I postale su primarni izvor pravila o međunarodnoj nadležnosti za građanske i trgovačke stvari, a odredbe ZRSZ-a primjenjivale su se podredno, ako je bila riječ o predmetu koji nije pokriven poljem primjene Uredbe Bruxelles I. Uz odredbe o prešutnoj i izričitoj prorogaciji nadležnosti, na potrošačke su ugovore postala primjenjiva posebna pravila propisana odjeljkom 4. Uredbe Bruxelles I koja stavljaju potrošača u povoljniji postupni položaj, barem s aspekta pravila o međunarodnoj nadležnosti, i time vraćaju ravnotežu u odnos između potrošača i trgovca. Za razliku od odredaba ZRSZ-a, Uredba Bruxelles I omogućuje potrošaču izbor hoće li pokrenuti postupak na sudu vlastitog domicila ili domicila trgovca, dok je u situaciji zamijenjenih procesnih uloga trgovac dužan tužiti potrošača na sudu potrošačeva domicila. Uz to, valjanost prorogacije nadležnosti, bilo prešutne ili izričite, podvrgnuta je dodatnoj pretpostavci koja mora biti ispunjena u potrošačkim ugovorima, opet u službi zaštite potrošača. Uredba Bruxelles I *bis*, koja je 2015. godine zamijenila Uredbu Bruxelles I, dodatno je unaprijedila tu zaštitu, omogućivši potrošačima da pokrenu na temelju odredaba Uredbe Bruxelles I *bis* postupak na sudu vlastitog domicila, čak i protiv trgovca čiji je domicil izvan EU-a. Zahvaljujući toj izmjeni hrvatski zakonodavac u novom ZMPP-u koji je stupio na snagu 2019. godine nije morao proširiti odredbe odjeljka o potrošačkim ugovorima Uredbe Bruxelles I *bis*, kao što je to učinio s dijelom drugih odredaba Uredbe radi podvrgavanja istim kriterijima nadležnosti i onih predmeta koji izlaze iz polja primjene Uredbe.

LITERATURA

1. Barbić, J.; Sikirić, H. (ur.) (2020). *Međunarodno privatno pravo – interakcija međunarodnih, europskih i domaćih propisa*. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Znanstveno vijeće za državnu upravu, pravosuđe i vladavinu prava, Zagreb.
2. Basedow, J.; Rühl, G.; Ferrari, F.; Miguel Asensio, P. de (eds.) (2017). *Encyclopedia of Private International Law*, vol. 3. Edward Elgar, Cheltenham.
3. Bottis, M.; Alexandropoulou, E.; Iglezakis, I. (ur.) (2015). *6th International Conference on Information Law and Ethics (ICIL 2014): Lifting Barriers to Empower the Future of Information Law and Ethics*. The University of Macedonia Press, Thessaloniki.

4. Calster, G. van (2016). *European Private International Law*. 2. izdanje. Hart Publishing, Oxford i Portland, Oregon.
5. Čikara, E. (2010). *Gegenwart und Zukunft der Verbraucherkreditverträge in der EU und in Kroatien, Die Umsetzung der Richtlinie 87/102/EWG und Richtlinie 2008/48/EG in das deutsche, österreichische und kroatische Verbraucherkreditrecht*. Berlin – Münster – Wien – Zürich – London, LIT Verlag.
6. Dickinson, A.; Lein, E. (eds.) (2015). *The Brussels I Regulation Recast*. Oxford University Press, Oxford.
7. Dika, M.; Knežević, G.; Stojanović, S. (ur.) (1991). *Komentar Zakona o međunarodnom privatnom i procesnom pravu*. Nomos, Beograd.
8. Dika, M. (2012). *Prorogacija mjesne nadležnosti u hrvatskom pravu*. Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 62 (1-2), str. 211–227.
9. Hess, B.; Pfeiffer, T.; Schlosser, P. (2007). *Report on the Application of Regulation Brussels I in the Member States (Study JLS/C4/2005/03)*.
10. Hoško, T. (2019). *Novo uređenje međunarodnog privatnog prava u Republici Hrvatskoj - Zakon o međunarodnom privatnom pravu*. *Zakonitost*, 1, dostupno na <http://zakonitost.s11.novena.gov.hr/izdanja/?izdanje=1&clanak=206> (14. 3. 2021.).
11. Lazić, V.; Stuij, S. (eds.) (2017). *Brussels Ibis Regulation: Changes and Challenges of the Renewed Procedural Scheme*. Springer, Asser Press, Dordrecht.
12. Magnus, U.; Mankowski, P. (eds.) (2016). *Brussels Ibis Regulation: Commentary*. Otto Schmidt, Köln.
13. Miščenić, E. (2013). *Usklađivanje prava zaštite potrošača u Republici Hrvatskoj*. *Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske*, 4 (1), str. 145–176.
14. Miščenić, E. (2019). *Europsko privatno pravo: Opći dio*. Školska knjiga, Zagreb.
15. Miščenić, E. (ur.) (2021). *Europsko privatno pravo: Posebni dio*. Školska knjiga, Zagreb.
16. Nuyts, A. (2007). *Study on 'Residual Jurisdiction' (Review of the Member States' Rules concerning the "Residual Jurisdiction" of their courts in Civil and Commercial Matters pursuant to the Brussels I and II Regulations)*, JLS/C4/2005/07-30-CE)0040309/00-37.
17. Pocar, F.; Viarengo, I.; Villata, F. C. (eds.) (2012). *Recasting Brussels I: Proceedings of the Conference Held at the University of Milan on November 25-26, 2011*. Cedam, Milano.
18. Tepuš, N. (2005). *Elektronička trgovina – određivanje nadležnosti u potrošačkim sporovima*. *Pravo i porezi*, 6, str. 61–73.
19. Tomljenović, V.; Kunda, I. (ur.) (2012). *Uredba Bruxelles I: izazovi hrvatskom pravosuđu/The Brussels I Regulation: Challenges for Croatian Judiciary*. Pravni fakultet u Rijeci, Rijeka.
20. Tomljenović, V. (1998). *Pravila o mjesnoj nadležnosti u funkciji pravila o međunarodnoj nadležnosti – kada i kako?* *Vladavina prava*, 11(3-4), str. 93–110.
21. Tomljenović, V.; Čulinović Herc, E.; Butorac Malnar, V. (ur.) (2009). *Republika Hrvatska na putu prema Europskom pravosudnom području: Rješavanje trgovačkih i potrošačkih sporova*. Pravni fakultet u Rijeci, Rijeka.

22. Vuković, Đ.; Kunštek, E. (2005). *Međunarodno građansko postupovno pravo*. Zgombić i partneri, Zagreb.

Pravni izvori:

1. The Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (Recast), Brussels, 14.12.2010, COM(2010) 748 final, 14. 12. 2010.
2. Konvencija o nadležnosti i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima iz 1968. godine, SL C 27, 26. 1. 1998., str. 1–33
3. Uredba Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima, SL L 12, 16. 1. 2001., str. 1–23
4. Uredba (EU) br. 1215/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2012. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima, SL L 351, 20. 12. 2012., str. 1–32
5. Uredbe (EZ) br. 593/2008 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. lipnja 2008. o pravu koje se primjenjuje na ugovorne obveze (Rim I), SL L 177, 4. 7. 2008., str. 6–16
6. Zakon o rješavanju sukoba zakona u propisima drugih zemalja u određenim odnosima, Sl. l. SFRJ, br. 9/79, 20/90; NN, br. 53/91, 88/01
7. Zakon o parničnom postupku, Sl. l. SFRJ, br. 4/77, 36/77, 36/80, 6/80, 69/82, 43/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 35/91; NN, br. 53/91, 91/92, 112/99, 129/00, 88/01, 117/03, 88/05, 2/07, 96/08, 84/08, 123/08, 57/11, 25/13, 89/14, 70/19
8. Zakon o međunarodnom privatnom pravu, NN, br. 101/17
9. Nacrt prijedloga Zakona o međunarodnom privatnom pravu, dostupno na <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//2016/Sjednice/2017/04%20travanj/33%20sjednica%20VRH//33%20-%208.pdf> (25. 5. 2021.)

Sudska praksa:

1. Presuda od 20. svibnja 2010., C-111/09, *ČPP Vienna Insurance Group*, EU:C:2010:290
2. Presuda od 20. siječnja 2005., C-27/02, *Engler*, EU:C:2005:33
3. Presuda od 11. srpnja 2002., *Gabriel*, C-96/00, EU:C:2002:436
4. Presuda od 6. listopada 1976., C-12/76, *Industrie tessili italiana v Dunlop AG*, EU:C:1976:133

Summary

THE DEVELOPMENT OF RULES ON INTERNATIONAL JURISDICTION APPLICABLE TO CONSUMER CONTRACTS IN CROATIAN PRIVATE INTERNATIONAL LAW

The paper provides an overview of the rules on international jurisdiction applicable to consumer contracts in Croatian private international law, starting from the 1982 PIL Act, Brussels I and Brussels I bis Regulation to the most recent 2019 Croatian PIL Act. Given that the 1982 PIL Act did not contain a special provision on international jurisdiction for consumer contracts, these contracts were subject to the provisions on general jurisdiction and special jurisdiction for contracts. With the accession of the Republic of Croatia to the European Union, Croatian courts became obligated to apply the Brussels I Regulation as a directly applicable source of rules on international jurisdiction in civil and commercial matters. Due to the Brussels I Regulation, which was subsequently replaced with the Brussels I bis Regulation, consumers were, for the first time, granted protection before Croatian courts in terms of more favourable procedural provisions on international jurisdiction. The personal scope of application of the Brussels I Regulation, as well as of the Brussels I bis Regulation which replaced it, is limited to defendants domiciled in the EU. The Brussels I bis Regulation further strengthened the position of consumers by extending the scope of the section on consumer contracts to cases in which the proceedings are instituted against the trader domiciled outside of the EU. In January 2019, the 2019 PIL Act entered into force. The application of its provisions on international jurisdiction are secondary, i.e. when one of the regulations of European private international law is not applicable. In Article 46(2) of the PIL Act, the Croatian legislator extended the application of certain provisions of the Brussels I bis Regulation to situations in which the defendant is domiciled in a non-EU country. The paper analyses the described legislative development and its impact on consumer protection in Croatia.

Key words: consumer contracts, European law, international jurisdiction, private international law, protection of weaker parties.

